

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота
на тему: "СПЕЦИФІКА СПРИЙНЯТТЯ ВЛАСНИХ НАЗВ»

Студента групи Па 04-20
факультету германської філології і перекладу
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041
Германські мови і літератури (переклад включно),
перша - англійська
Хомчука Миколи Олександровича

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент,
професор кафедри
Терехова Д. І.

Національна шкала _____ зараховано _____

Кількість балів _____ 79 _____

Оцінка ЄКТС _____ С _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Philosophy of Language

Term paper
on the topic: "SPECIFICITY OF PERCEPTION OF PROPER NAMES"

Khomchuk Mykola
Group ІІа 04-20
Germanic Philology and Translation Faculty

Research Adviser
Assoc. Prof.
PhD (Linguistics)
Diana Terekhova

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ У ЛІНГВІСТИЦІ.....	8
1.1. Сутність поняття та класифікація власних назв.....	8
1.2. Особливості перекладу власних назв.....	10
Висновки до Розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ ВЛАСНИХ НАЗВ.....	14
2.1. Методика вивчення власних назв.....	14
2.2. Відтворення власних назв у перекладацькій діяльності (на матеріалі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі").....	15
2.3. Сприйняття власних назв українськими та іноземними читачами (на матеріалі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі").....	17
Висновки до Розділу 2.....	20
ВИСНОВКИ.....	22
RESUME.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	27
ДОДАТКИ.....	28

ВСТУП

Власні назви є невід'ємною частиною кожної мови та культури, тому вміння правильно їх перекладати є надзвичайно важливим. Завжди точилися суперечки щодо того, як найбільш доцільно передавати власні назви. Питанням власних назв займалися такі видатні вчені, як А. Гардінер, М.П. Кочерган, М.Є. Рут та інші дослідники. Д.І. Єрмолович, А.А. Живогляд, В.С. Виноградов та інші намагалися визначити, як краще передати власні назви. У мові можуть бути звуки, які не мають прямих відповідників в іншій мові. Крім того, "під час перекладу українською мовою перекладач стикається з низкою певних проблем, як-от відсутність чітко визначених і закріплених правил перекладу власних назв та постійна зміна їх норм" (Лінгвістичний полімовний веб-портал та словник-довідник, тезаурус).

Особливо ця тенденція помітна в художній літературі, де ім'я персонажа може багато сказати про його характер. Раніше цим питанням цікавилися вчені К.Б. Зайцева, О.Ю. Карпенко, Ф. Колман, М. де Грюйтер, А. Гардінер та ін. У такому випадку, якщо ім'я просто перекладено з використанням літер іншої мови або фонематично, воно втрачає своє значення в мові перекладу та представляє лише певну послідовність літер. Перекладачі, які мають справу з власними назвами, стикаються з важким завданням правильного і, насамперед, точного перекладу такої лексики.

Своєрідні дослідження власних назв саме в художньому творі вимагають використання всіх наявних методів, які не можливо співвіднести з певним лінгвістичним направленням, що вплинуло на появу нової мовознавчої галузі, а саме літературної ономастики. Являючись первісно сферою, що виникла на стику мовознавчих та літературознавчих методів наукового розуміння, сьогодні літературна ономастика проявила себе як окрема наукова галузь, але потребує ґрунтовних теоретичних узагальнень та широкого спектру практичних пошуків і наукових досліджень у цьому напрямку.

Загалом, саме у цьому й полягають усі основні напрями досліджень науковців, що досліджують сферу літературної ономастики. Розгорнутому значенню щодо предмету дослідження, теоретичному обґрунтуванню методів повного аналізу, що полягають у практичному з'ясуванні функцій та самого значення умовних одиниць до навантаження власних назв у конкретних прикладах літератури.

У завдання ономастики входить вивчення основних закономірностей історії, розвитку та функціонування власних назв. Кожна власна назва - це слово, яке розвивається за законами мови, отже, аналізувати інформацію про кожне ім'я необхідно за допомогою лінгвістичних засобів. Історичні, етнографічні, географічні та соціологічні компоненти допомагають лінгвістам виявити як специфіку об'єктів, що називаються, так і традиції їх найменування. Тому, хоча ономастика є частиною лінгвістики, вона водночас виходить за її межі (Ревуцька, Жужгіна-Аллахвердян, Введенська, Остапенко, Удовіченко, 2018, с. 58).

Цей вихід за межі лінгвістики обумовлений екстралінгвістичними чинниками, які є не обов'язковими, оскільки для всебічного вивчення власних назв в ономастичних дослідженнях необхідно враховувати дані багатьох інших наук. Так, поряд з вивченням лінгвістичними способами, наприклад встановлення їх мовної приналежності, виявлення фонетичних закономірностей і морфологічних чергувань, розбір структурних типів імен, аналіз писемних пам'яток, визначення епохи і діалекту, виявлення різного написання одного і того ж імені, необхідний також екстралінгвістичний аналіз, який враховує виникнення об'єктів, зміну їх найменувань, послідовність географічних відкриттів, пересування племен та переселення народів, зміна в соціальному устрої суспільства.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю здійснення функціонально-семантичного аналізу власних назв у творах сучасної літератури, що дозволить виявити мовно-стилістичні ознаки й закономірності функціонування цих одиниць у мовленні на сучасному

етапі, відсутністю чітких правил перекладу власних назв, неоднозначності думок лінгвістів щодо способів їх перекладу, розмаїтості прийомів і різноманіття способів перекладу окремого власного імені різними авторами.

Метою роботи є дослідження сприйняття власних назв.

Для досягнення зазначеної мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути сутність поняття, класифікацію та особливості власних назв;
- простежити, які стилістичні функції виконують антропоніми в досліджуваних художніх творах та з'ясувати їх значення в розкритті художньої картини світу автора;
- порівняти можливості перекладу англійських власних назв українською мовою, та показати оптимальний спосіб передачі окремих типів власних назв;
- з'ясувати специфіку сприйняття власних назв представниками української та американської лінгвоспільнот.

Об'єктом дослідження є власні назви англійської мови, що звучать в оригіналі, та їх переклад українською мовою.

Предметом дослідження є способи перекладу власних назв українською мовою та специфіка їх сприйняття.

Матеріалом дослідження послуговували: текст детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі" англійською та українською мовами; результати проведення психолінгвістичного експерименту, зокрема вільного асоціативного експерименту, проведеного за допомогою анкетування в Microsoft Forms в березні-квітні 2023 року, в якому взяло участь 105 українськомовних респодентів і 45 американців. На основі їх реакцій було створено асоціативні поля слова-стимулу Еркюль Пуаро/Hercule Poirot .

Методи дослідження:

- вільний асоціативний експеримент для збору реакцій на слова-стимули Еркюль Пуаро/Hercule Poirot;
- описовий: для характеристики особливостей перекладу власних назв у художньому творі; проведення аналізу асоціативних полів слів-

стимулів Еркюль Пуаро/Hercule Poirot за допомогою класифікації типів асоціацій;

- статистичний: обчислення результатів, характеристика особливостей в сприйнятті стимулу, їх узагальнення.
- зіставний: для виявлення загальних та специфічних рис мовної свідомості представників української та американської лінгвокультур.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в комплексному дослідженні сприйняття власних назв представниками різних мовних груп і їх відтворення в перекладі, за основу було взято діючу особу з твору Агати Крісті "Вбивство у "Східному Експресі" Еркюля Пуаро.

Практична значущість полягає у показанні важливості правильного відтворення власних назв у мові перекладу, щоб було передано і зрозуміло сенс власної назви читачем; результати можуть бути використані у курсах з перекладу, психолінгвістики, лінгвокультурології.

Апробацію результатів дослідження здійснено на міжнародній науково-практичній відеоконференції "До світу через мови", "Наративи сучасної України у світовій геополітиці" (Київ, 18-19 травня 2023 р.).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме, списку використаних джерел (використано 18 джерел: 13 українською мовою, 3 англійською мовою та 2 джерел ілюстративного матеріалу (одне українською мовою, друге – англійською)) і двох додатків. Кількість сторінок основного тексту: 20.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Сутність поняття та класифікація власних назв

Щоб повністю зрозуміти всю складність перекладу власних назв, необхідно спочатку зрозуміти, що означає поняття власних назв. Багато лінгвістів намагалися з'ясувати, що означає цей термін і як краще його пояснити. Питання значення власних назв залишається одним із найбільш дискусійних в ономастичних дослідженнях.

Ономастика — наука, що займається власними назвами — відносно недавно стала самостійним лінгвістичним напрямом.

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови ономастика визначається як: "1) розділ мовознавства, що вивчає власні назви; 2) сукупність власних імен у словниковому складі мови" (Галас, 2011, с. 142).

М.П. Кочерган запевняє, що власні назви відрізняються від загальних тим, що вони виділяють названий об'єкт з-поміж подібних і мають на меті його індивідуалізацію та ідентифікацію (Ревуцька, Жужгіна-Аллахвердян, Введенська, Остапенко, Удовіченко, 2018, с. 87).

Власні назви (оніми) В.С. Виноградов також пояснює як слова, що позначають унікальний реальний або вигаданий предмет, особу чи місце (Іванова, 2018, с. 91). Однак ці визначення можуть бути суперечливими, оскільки існує велика кількість власних назв, які позначають більше одного предмета. Може бути багато людей з однаковим іменем; однойменні вулиці, магазини тощо; навіть географічні назви можуть повторюватися, підтверджуючи, що названий об'єкт не є унікальним.

Британський філософ Джон Стюарт Мілль стверджував, що власні назви не несуть жодного значення, а є лише ознаками, які забезпечують розпізнавання та розрізнення об'єктів.

А. Гардінер, з іншого боку, сперечається з Дж. С. Міллом і вважає, що раніше назви визначали особливу характеристику названого об'єкта та з часом еволюціонували у власні. Тому вони несуть у собі властивості конкретного об'єкта і, отже, також мають семантичний заряд (Мазуренко, 2006, с. 35).

Власні назви можуть виконувати опосередковану (вторинну) і пряму (первинну) номінативні функції. Опосередкована номінативна функція характеризується перенесенням назви на інший об'єкт, що надає йому здатності визначати ті чи інші властивості сукупності об'єктів. У прямій номінативній функції вони вказують на предмет, до якого вони індивідуально приписані.

Існує значна кількість класифікацій власних назв. К.М. Іриханова підкреслює, що власні назви відрізняються за лексичним значенням і структурою, тому стає зрозумілою необхідність їх систематизації. Лінгвісти завжди намагалися запропонувати різні варіанти класифікації власних назв. Ці класифікації часом зовсім не схожі одна на одну. Щодо нікнеймів, прізвиськ, псевдонімів та кличок також немає єдиної думки. Крім того, для думок науковців характерна амбівалентність щодо літературних антропонімів, назв сортів та фірм (Люсьєнко, 2016, с. 101).

М.П. Кочерган поділяє власні назви на:

- 1) антропоніми (особові назви);
- 2) топоніми (географічні назви);
- 3) теоніми (імена божеств);
- 4) зооніми (клички тварин);
- 5) астрономи (назви небесних тіл);
- 6) космічні назви (назви космічних зон і сузір'їв);
- 7) хрононіми (назви періодів, пов'язаних з історичними подіями);
- 8) ідеоніми (назви предметів духовної культури);
- 9) хрематоніми (назви предметів матеріальної культури) тощо

(Потятиник У.О., 1999, с. 112).

"А. Гардінер стверджує, що власні назви, класифіковані за об'єктом, який вони позначають, відрізняються за значенням і функціональною сферою, і поділяє назви на ті, які вони позначають (прізвища, особисті імена, клички тварин, назви місць, історичні події, дати, тощо) і ті, що лише згадуються (назви книг, назви журналів, етикетки товарів, парфумерії тощо). Перша категорія має денотативний характер, тобто містить конкретну інформацію про предмет. Звісно, їхній смисловий потенціал значно менший порівняно з повноцінними знаками, що мають денотативно-сигніфікативне чи сигніфікативне значення, але все ж він є" (Шевченко, 2017, с. 99).

1.2. Особливості перекладу власних назв

Переклад власних назв може стати проблемою не тільки для перекладача-початківця, а й для досвідченого фахівця. Насамперед потрібно не лише вибрати правильний тип перекладу, але й переконатися, що ви не створюєте власного імені. Якщо ваша власна назва маловідома, вам доведеться перекласти її самостійно. Розглянемо, які способи перекладу існують.

Власні назви українською мовою передаються транскрипцією, транслітерацією, калькуванням або комбінацією цих способів.

1. Транскрипція. "При транскрибуванні слово пишеться кирилицею, а перекладач орієнтується на точну відповідність звучанню слова мовою оригіналу. Через відмінності деяких звуків в українській та англійській мовах зазвичай існує кілька варіантів транскрипції. Зазвичай осідають ті варіанти, які ближчі до правил української мови. Транскрипції підлягають різні власні назви (імена та прізвища людей, назви географічних об'єктів, небесних тіл, установ, організацій, морських і річкових суден, фірм, готелів, ресторанів, газет, журналів, сценічних постановок тощо)" (Клименко, 2015, с. 228).

"Власні назви народів України та прізвища передаються переважно на основі фонемно-орфографічного складу, тобто транскрибуються: Віра – Vira; Петро – Petro; Іван – Ivan. Однак не всі українські назви можна перекладати дослівно. Це пов'язано з тим, що деякі наші голосні та приголосні в

англійській мові не мають еквівалентних звуків/фонем і потребують заміни на приблизно подібні звуки. Серед цих українських звуків і звукосполучень найпомітнішими є ті, що складаються з букв або сполучень літер і, ій, я, ю, є або частково з букв ж, щ, ч та палаталізовані приголосні" (Кочерган, 2008, с. 295).

2. Транслітерація. Транслітерація — це формальне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту цільової мови; дослівне наслідування форми початкового слова. Транслітерація використовується, коли мови використовують різні графічні системи (наприклад, англійська, українська), але літери (або графічні одиниці) цих мов можуть певним чином відповідати одна одній, і відповідно до цих відповідностей відбувається міжмовна передача власних назв. Англійські власні назви або транскрибуються, або транслітеруються (або частково перекладаються та частково транслітеруються) українською мовою.

Незважаючи на значні відмінності між фонематичними системами двох мов, деякі власні назви в англійській мові перекладаються українською мовою лише транслітерацією: Barbara — Барбара; Rita — Рита. Окремі англійські власні назви транслітеруються пропуском або додаванням однієї-двох літер в українській мові: McDonald — Макдональд; Jupiter — Юпітер (Логвиненко, 2014, с. 117).

3. Транспозиція — це використання власних імен у різних мовах, які відрізняються за формою, але мають спільне мовне походження для передачі один одного. При транспозиції слово або частина вихідного слова перекладається українською мовою тими самими лексичними засобами, що вживаються в мові оригіналу. Як правило, використовуються варіанти імен, що походять від оригінальних імен (біблійних, латинських або грецьких) (Карпенко, 2006, с. 157).

Необхідно уникати впливу як мовних, так і немовних факторів. Наприклад, такі відомі імена, як Adam і David, можна перекласти

українською як Адам і Давид (біблійні чи історичні) або як Едем і Давид (народні імена).

4. Калькування — це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їхніми лексичними еквівалентами в мові перекладу. Терміни, загальноживані слова та фрази зазвичай відстежуються: Supreme Court – Верховний суд; назва твору: Northern Lights – "Північне сяйво". Прізвиська людей (особливо королів, королев, принців, принцес, королів і королев) майже завжди перекладаються, незалежно від мови, з якої вони походять: King Richard the Lionheart – Король Річард Левове Серце; Князь Ярослав Мудрий – Prince Yaroslav the Wise. Географічні назви гір, озер, морів тощо передаються шляхом стеження, якщо вони містять перекладені компоненти: Ivory Coast – Берег Слонової Кості, the Black Sea – Чорне море.

Висновки до Розділу 1

Можна підсумувати усе вищесказане тим, що усі дослідження з сучасної ономастики не стоять на місці, а знаходиться в процесі постійного прогресу. Безліч науковців пропонують свою версію тлумачення даного терміна і його значень. Цей розділ мовознавства зазнає коректив від українських спеціалістів також, тому що вони також хочуть зробити свій внесок у його розвиток.

На сьогоднішній день власні назви мають широке використання в художній літературі. Хоч і нема великої кількості досліджень їх, це, поперше, викликає нагальність у дослідженні і розвитку ономастики.

У художній літературі найбільш активними власними назвами являються топоніми й антропоніми. На їх появу впливають культурно-історичні й географічні аспекти.

Переклад власних назв постає реальною проблемою сьогодення. Науковці пропонують найрізноманітніші класифікації. Важливість перекладу власних назв для перекладача полягає у тому, що від нього потребується

справді якісна робота. А таку характеристику робота може набути тільки у разі, якщо читач відчув весь посил, який намагався донести автор.

Ось чому для правильного перекладу треба не просто володіти іноземною мовою, а треба детально занурюватися в особливості перекладу власних назв з мови оригіналу на мову перекладу.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СПРИЙНЯТТЯ ВЛАСНИХ НАЗВ

2.1. Методика вивчення власних назв

Існує безліч методів, завдяки яким перекладач може опанувати вивчення власних назв і роботи з ними.

Найбільш популярними є наступні методи: дескриптивний, стилістичний, статистичний та асоціативний експеримент. У роботі використано всі зазначені вище методи.

"Під дескриптивним (описовим) методом розуміємо опис власних назв і різноманітних ономастичних явищ у певному регіоні, суспільстві, художніх творів і пам'яток писемності" (Логвиненко, 2014, с. 117). На думку дослідників, "описовий метод є первинним етапом, без якого неможливе жодне ономастичне дослідження" (Клименко, 2014, с. 228).

Математизація даних (статистичний метод) допомагає в ономастиці наочно представити загальну картину всіх аспектів власних назв, тому, на нашу думку, для ономастичних досліджень актуальними є також кількісні та статистичні методи.

"Для стилістичного методу важливим є виявлення функцій власних назв у тексті, особливостей їх виділення та вживання. Зазначимо, що дослідники виокремлюють стилістичну ономастику, яка досліджує стилістичні можливості власних назв та їх використання зі стилістичною метою" (Галас, 2011, с. 142).

"Пріоритетним методом дослідження когнітивної ономастики, який ґрунтується на вивченні характеру систематизації, категоризації та концептуалізації ментального лексикону за допомогою власних імен, є асоціативний експеримент, який дозволяє засвоїти ононімі фрейми шляхом встановлення асоціативних норм" (Шевченко, 2020, с. 87).

2.2. Відтворення власних назв у перекладацькій діяльності (на матеріалі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі")

Головна мета перекладача – досягти того, щоб його текст не було випущено в цілому. Він не має зводитися тільки до слів. І таким чином буде наявним в тексті те, що об'єднує окремі стилістично неоднорідні елементи.

Весь час перекладач проводить у пошуку та підборі елементів, які зможуть влучно стилістично замінити відповідниками подані в оригінальному тексті.

При перекладі художніх текстів найчастіше використовуються лексичні трансформації.

"Аналізуючи лексичні трансформації, важливо відзначити, що словниковий склад мови відображає систему, яка допускає різноманітні сполучення слів у контексті, а не лише сукупність слів у контекстах. Цю обставину важливо брати до уваги при перекладі.

Перекладач застосовує лексичні трансформації в багатьох випадках.

Розглянемо найбільш характерні випадки:

- у мові перекладу відсутня словникова відповідність слову оригіналу;
- словникова відповідність є неповною і не передає значення мови оригіналу;
- багатозначних словам в оригіналі неможливо знайти підходящий словниковий еквівалент.

Також перекладач застосовує лексичні трансформації тоді, коли у вихідному тексті використовується нестандартні мовні одиниці, наприклад:

- власні імена, які властиві лише вихідній культурі і відсутні в мові перекладу;
- термінологія у професійних областях;
- слова, які називають явища, предмети, поняття, що характерні лише для вихідної культури та відсутні у культурі мови перекладу" (Іванова, 2018, с. 91).

При аналізі тексту в оригіналі і його перекладу виявлено наступні приклади трансформацій:

1) транскрипція - специфічна система листа, яка застосовується щоб точно відтворити звуковий склад слів і тексту мови у мові перекладу.

"*My life has been threatened, Mr. Poirot.*" (Agatha Christie, HarperPaperbacks, p. 20) – "*Моє життя в небезпеці, містере Пуаро.*" (Агата Крісті, Клуб сімейного докільця, 2017, с. 56).

У даному випадку видно, що перекладач при відтворенні у мові перекладу використав транскрипцію, щоб відобразити оригінальну вимову прізвища героя.

2) Транслітерація – це передача слова, частіше власних назв та імен через механічну передачу, а саме через графічну систему. Одна літера іноземної мови передається іншою літерою мови перекладу. Транслітерацію застосовують для того, щоб спростити друкарський набір або щоб замінити іноземний алфавіт на алфавіт мови перекладу.

"*Mrs. Hubbard!*" (Agatha Christie, HarperPaperbacks, p. 23) – "*Місіс Габбард!*" (Агата Крісті, Клуб сімейного докільця, 2017, с. 68).

У даному прикладі показано, що перекладач повністю відтворив власну назву саме транслітерацією, тому що була задіяна кожна буква для подання еквіваленту у мові перекладу.

3) Змістовий розвиток. "Змістовий розвиток є одним з найскладніших прийомів перекладу. Цей прийом ще називають логічним розвитком поняття. Змістовий розвиток являється повним відходом від словникової відповідності. Варто зазначити, що змістовий розвиток застосовується не до одного слова, а як найменше до всього словосполучення або речення. Тому деякі дослідники розглядають прийом логічного розвитку як семантичну трансформацію, адже при змістовому розвитку розкривається саме контекстуальне значення слова" (Логвиненко, 2014, с. 117).

"*I am shouting at you in English, and now I'm doing it louder and slower.*" (Agatha Christie, HarperPaperbacks) – "*Ви ж не розумієте, що я кажу, хоч я це роблю повільно і голосно.*" (Агата Крісті, Клуб сімейного докільця, 2017).

У даному прикладі явно показано те, що перекладач нехтує точним перекладом власних назв, як і речення в повному обсязі також. Він мав на

меті зберегти емоційну насиченість тексту, щоб читач відчув повністю картину, яка відображається в романі.

2.3. Сприйняття власних назв українськими та іноземними читачами (на матеріалі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі").

Було проведено асоціативний експеримент у березні-квітні 2023 року. У ньому взяли участь респонденти з України та Америки. Мета проведення цього експерименту полягала у виявленні різниці у сприйнятті власних назв представниками різних мовних груп.

Загалом, "*Еркуль Пуаро*" – це лексема, яка стала культурним явищем і досить поширеною серед українських читачів, а її значення може бути пов'язане з різноманітними асоціаціями та переживаннями.

У результаті вільного асоціативного експерименту отримано 105 слів-реакцій від українськомовних респондентів та 45 від англійськомовних на слово-стимул ЕРКЮЛЬ ПУАРО. Асоціативне поле слова-стимулу ЕРКЮЛЬ ПУАРО представлено в ДОДАТКУ.

Ядерна зона асоціативного поля лексеми ЕРКЮЛЬ ПУАРО складається зі слів, що найбільш тісно пов'язані з цим поняттям і мають найбільшу імовірність викликати асоціації в людей, які чули цю назву. У результаті експерименту основними словами в ядерній зоні стали:

1. *Детектив* – 24%. Звичайно, оскільки він є детективом, тому у переважної більшості саме така асоціація.

2. *Агата Крісті* – 8,5%. Ця англійська письменниця є авторкою книг, у яких з'являється Еркуль Пуаро, тому її ім'я також може бути пов'язане з цим героєм.

3. *Вуса* — 5%.

4. *Письменник* — 4%.

5. *Література* — 3%

Ядерна зона асоціативного поля лексеми HERCULE POIROT у іноземних читачів включає такі елементи:

1. *Detective* (24%).
2. *Mystery* (9%).
3. *Agatha Christie* (4%).
4. *Agatha* (4%).

Медіарна зона асоціативного поля лексеми ЕРКЮЛЬ ПУАРО включає слова і терміни, які пов'язані з поширенням інформації про цього літературного персонажа через різні медіа-канали. До таких слів, за результатами експерименту, належали:

1. *Письменник* (4%).
2. *Література* (3%).
3. *Актор* (2%).
4. *Книга* (2%).
5. *Мистецтво* (1%).
6. *Кіноперсонаж* (1%).
7. *Митець* (1%).

Медіарна зона асоціативного поля лексеми HERCULE POIROT в іноземних читачів включає в себе різноманітні візуальні та аудіо-візуальні репрезентації, які асоціюються з цим терміном. До них належать:

1. *Detective* (24%).
2. *Literature* (2%).
3. *Details* (2%).

Ближча периферія асоціативного поля лексеми ЕРКЮЛЬ ПУАРО містить слова та терміни, що пов'язані з цим персонажем, але не є прямими асоціаціями. До таких слів віднесли:

1. *Детектив* – 24%.
2. *Агата Крісті* – 8,5%.
3. *Розслідування* – 2%.
4. *Злочин* – 1%.

Ближча периферія асоціативного поля лексеми HERCULE POIROT в іноземних читачів може включати такі асоціації:

1. *Detective* (24%).
2. *Agatha Christie* (4%).
3. *Literature* (2%).

Віддалена периферія асоціативного поля лексеми ЕРКЮЛЬ ПУАРО містить слова та терміни-асоціації, які пов'язані з персонажем менш прямим чином і можуть відображати більш широкі асоціації. До таких слів належать:

1. По 2%: *Чоловік, Франція, Мексика*.
2. По 1%: *Естетика, рідікуль, потяг, Агата, науковець, загадка, авантюризм, цікавенько, суше, незнайомий, митець, детальність, розум, дудка, нахідчивість, окуляри, політик, балет, п'єса, фантаст, інтелект, логічність, бельгієць, таємниця*.

У віддаленій периферії асоціативного поля лексеми HERCULE POIROT знаходяться такі слова-асоціації, як:

Mystery (9%), *Hercules* (7%), *Agatha* (4%), по 2%: *findet, moustache, muscular, mysteries, sophisticated, brilliant, strong*.

Варто також зазначити, що серед українських респондентів не змогли надати асоціацію 11%, а з англомовних — 31%.

Асоціативне поле лексеми ЕРКЮЛЬ ПУАРО для українських та американських читачів має багатий та різноманітний зміст, який відображає інтерес культури до детективного жанру та міжнародної літератури. Як українські, так і американські читачі асоціюють цю лексему з класичними детективними романами та головним героєм Агати Крісті, а також з перекладами цих творів, телесеріалами та фільмами. Асоціації, пов'язані з цією лексемою, також відображають характерні риси головного героя, його характер та розум. Крім того, асоціації пов'язані з культурним контекстом та місцем проживання головного героя. У загальному контексті, аналіз асоціативного поля лексеми ЕРКЮЛЬ ПУАРО для українських

читачів та HERCULE POIROT показує важливість літературних та культурних традицій, а також їхній вплив на інтерпретацію лексем та розуміння культурних контекстів.

2.4. Висновки до Розділу 2

Певної міри викликом для перекладача-професіонала є стикання з відмінностями у граматиці, словниковому запасі та стилістиці англійської мови та мови перекладу. Його головна задача полягає у правильному відтворенні цих відмінностей таким чином, щоб було збережено повне значення оригіналу і текст був адаптованим спеціально для адекватного розуміння читачем.

Читач не приділяє увагу саме роботі перекладача. Він сприймає відтворений текст як вигадку, яка була сформована перекладачем таким чином, щоб він міг отримати достовірну картину подій, які показані у творі. На це впливає безліч причин, тому адаптувати текст – справа дійсно не з легких. Перекладачеві необхідно буквально передати текст таким чином для носіїв мови, щоб, по-перше, це було його авторське бачення оригінального тексту, а, по-друге, це його бачення має бути нормально сприйнятим читачами. Перекладати твори детективного жанру – подвійно важка робота, адже якщо ми звикли судити про художню літературу за багатством і майстерністю її слів, то в детективній літературі цей критерій відпадає.

Отже, аналізуючи асоціативне поле лексем ЕРКЮЛЬ ПУАРО та HERCULE POIROT, можна зробити такі висновки:

1. Ці лексеми асоціюються з класичними детективними романами та їх головним героєм. Ядром даних слів-стимулів, що в україномовних, що в англійськомовних людей є рід діяльності головного героя та авторкою роману. Тут відповіді дійсно збіглися, тому що україномовні назвали "*Детектив*" (24%) та "*Агата Крісті*" (8,5%), і в англійськомовних "*Detective*" (24%) та "*Agatha Christie*" (4%).

2. Медіарна зона асоціативного поля цих лексем пов'язана з фільмами, телесеріалами та іншими формами масової культури, що використовують персонажа. Проте в україномовних респондентів асоціації виникли на різні галузі мистецтва (кіно, література), а в англкомовних тільки на один напрям – література.

3. Близька периферія асоціативного поля даних лексем в українців включає слова, пов'язані з його характерними рисами, які він проявляє в ході розслідування злочинів. А в англкомовних так і залишилася асоціація на рівні жанру і автора.

4. Віддалена периферія асоціативного поля лексем ЕРКЛЮЛЬ ПУАРО та HERCULE POIROT пов'язана з широким спектром термінів і слів, що охоплюють різні аспекти життя персонажа.

Також варто зазначити, що україномовні респонденти більш ознайомлені з даним персонажем. Це можна спостерігати у відсотковому співвідношенні респондентів, які не змогли надати відповіді. Серед українськомовних це число склало лише 11%, а в англійськомовних аж 31%. Саме тому дуже велика кількість асоціацій не співпадає з реальною характеристикою персонажа і ніяк до нього не відноситься. Наприклад, асоціація "*Hercules*", яку навели аж 7% з опитаних англійськомовних респондентів.

Загалом, асоціації, пов'язані з лексемою "Еркюль Пуаро", відображають її роль в культурі та популярність серед читачів і глядачів, що дозволяє використовувати її як важливий елемент комунікації відповідних ідей та концепцій.

ВИСНОВКИ

На основі дослідження специфіки сприйняття власних назв в англійській та українській мовах, на прикладі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі", можна зробити наступні висновки.

Власні назви можуть відрізнятися в англійській та українській мовах через різні системи транскрипції та транслітерації. Українські читачі можуть мати труднощі з вимовою та розумінням англійських власних назв, англомовні читачі - з українськими.

Використання власних назв може змінювати тон та настрій тексту. У детективі Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі" використання власних назв у стилі "агатого детектива" підкреслює загадковість та таємничість подій, що відбуваються.

Дослідження сприйняття власних назв в англійській та українській мовах на прикладі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі" може слугувати основою для подальшого дослідження сприйняття власних назв в інших текстах та жанрах, а також дослідження інших аспектів лінгвістичного аналізу текстів.

У дослідженні було проаналізовано сприйняття власних назв у детективі Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі" англійською та українською мовами. Для цього були використані методи лексико-семантичного аналізу та порівняння перекладів тексту. Виявлено, що власні назви в англійській мові мають більш живу та експресивну форму, що дозволяє передати більше інформації про персонажів та події. В українському перекладі було використано більше стандартних форм власних назв, що зменшує експресивність тексту.

Отже, сприйняття власних назв є важливим аспектом лінгвістичного аналізу та може впливати на розуміння та сприйняття тексту. Дослідження сприйняття власних назв на прикладі детективу Агати Крісті "Вбивство у "Східному експресі" може бути корисним для подальшого дослідження цього аспекту лінгвістики та культурології.

RESUME

The relevance of this study is determined by the need to carry out a functional-semantic analysis of proper names in works of modern literature, which will allow to reveal the linguistic and stylistic features and regularities of the functioning of these units in speech at the modern stage, the lack of clear rules for the translation of proper names, the ambiguity of the opinions of linguists regarding the methods of their translation, variety of techniques and variety of ways of translating a separate proper name by different authors.

The purpose of the work is to study the perception of proper names.

Tasks of the work:

- consider the essence of the concept, classification and features of proper names;
- trace the stylistic functions performed by anthroponyms in the researched works of art and find out their significance in revealing the author's artistic picture of the world;
- to compare the possibilities of translating English proper names into Ukrainian, and to show the optimal way of transferring certain types of proper names.

The object of the paper is proper names of the English language, which sound in the original, and their translation into Ukrainian.

The subject of the paper is ways of translating proper names into Ukrainian. these rubrics are submitted here. The following should also be added:

The research materials: the results of a psycholinguistic experiment were used, in particular, a free associative experiment conducted using a questionnaire in Microsoft Forms in March-April 2023, in which 105 Ukrainian-speaking respondents and 45 Americans took part. On the basis of their reactions, associative fields of the stimulus word Hercule Poirot/Hercule Poirot were created.

Research methods used:

- a free associative experiment to collect reactions to Hercule Poirot stimulus words;

- descriptive: conducting an analysis of the associative fields of Hercule Poirot/Hercule Poirot stimulus words using the classification of association types;
- statistical: calculation of results, characteristics of features in stimulus perception, their generalization.
- comparative: to identify general and specific features of language awareness of representatives of Ukrainian and American linguistic cultures.

The scientific novelty of the obtained results consists in a complex study of the perception of proper names by representatives of different language groups and their reproduction in translation, based on the character from Agatha Christie's work "Murder on the Western Express" by Hercule Poirot.

The practical significance lies in showing the importance of correct reproduction of proper names in the translation language so that the meaning of the proper name is conveyed and understood by the reader.

The approbation of the research results was carried out at the international scientific conference "To the world through languages" (Kyiv, May 18-19, 2023).

The structure of the paper: the term consists of an introduction, two chapters, conclusions, a summary, a list of sources used (18 sources were used: 13 in Ukrainian, 3 in English and 2 sources of illustrative material (one's in Ukrainian, the other's in English)) and two appendices. Number of pages of the main text: 20.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галас А. С. Відтворення особливостей драматичного діалогу в перекладі. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2011. С. 142–147.
2. Іванова О. А. Власні назви в художній літературі та їх переклад. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2018. № 57. С. 91–94.
3. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв. Одеса, 2006. 416 с.
4. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*. 2015. № 1. С. 228–235.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. 3-тє вид. Видавн. центр "Акад.", 2008. 464 с.
6. Лінгвістичний полімовний веб-портал та словник-довідник, тезаурус. URL: <http://www.thefreedictionary.com>.
7. Логвиненко О. М. Культура перекладу художнього твору: психологічний аспект. *Український інформаційний простір : науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв*. 2014. № 2. С. 117–122.
8. Люсьєнко Т. О. Культурно-мовні особливості перекладу власних назв. *Наукові записки*. 2016. Т. 46, № 1. С. 99–102.
9. Мазуренко Т. Ф. Власні назви в художній літературі як засіб національної самосвідомості. *Мовознавство*. 2006. № 3. С. 35–39.
10. Особливості художнього перекладу: граматичний аспект : монографія / С. Ревуцька, Т. Жужгіна-Аллахвердян, В. Введенська, С. Остапенко, Г. Удовіченко. *ДонНУЕТ*, 2018. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua>.

- 11.Потятиник У. О. Соціолінгвістичні та стилістичні аспекти функціонування американського сленгу. *Іноземна філологія*. 1999. № 111. С. 109–114.
- 12.Шевченко Н. М. Культурний аспект використання власних назв у художній літературі та їх переклад. *Наукові записки*. 2020. Т. 59, № 1. С. 86–90.
13. Шевченко Т. В. Власні назви в перекладі художніх творів як засіб передачі культурного досвіду. *Сучасні лінгвістичні та літературні дослідження: збірник наукових праць*. 2017. № 2. С. 99–104.
- 14.Colman F. What is in a name?. *Trends in Linguistics. Studies and Monographs*. P. 37.
- 15.De Gruyter M. Historical Dialectology. Berlin, New York, Amsterdam, 1988. pp. 111-137.
- 16.Gardiner A. The theory of proper names: *A Controversial Essay*. London, N. Y., 1954. P.68.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Агата Крісті. "Вбивство у "Східному Експресі". – Клуб сімейного докілья, Харків, 2017 – 540 с.
2. Agatha Christie "Murder on the Orient Express", HarperPaperbacks – P.137.

URL: http://detective.gumer.info/anto/christie_8_2.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна студент факультету германської філології і перекладу Хомчук Микола Олександрович	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, навчальний заклад тощо)	Велика Британія: Уельс, Кармартен. Канада: місто не вказано. Литва: Вільнюс. Німеччина: Берлін, Дортмунд. Україна: м. Київ, Київський національний лінгвістичний університет, Бердянськ, Бориспіль, Бровари, Буча, Вінниця, Гостомель, Грабівці, Дрогобич, Житомир, Залуква, Знам'янка, Ігнатпіль, Ірпінь, Коростишів, Кременчук, Луцьк, Львів, Малютинці, Миколаїв, Окни, Остер, Підзамче, Прилуки, Рівне, Сімферополь, Соколівське, Харків, Хмельницький, Чернігів, Шостка. Фінляндія: Рууккі.	виконано
3.	Дата проведення	Березень-квітень 2023	виконано
4.	Форма проведення (письмова, інтернет-анкета)	Інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів (чоловіків, жінок)	105 респондентів (18 чоловіків, 86 жінок)	виконано
6.	Мова анкетування	українська мова	виконано

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна студент факультету германської філології і перекладу Хомчук Микола Олександрович	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, заклад тощо) проведення навчальний	Canada: Vancouver, Victoria, Winnipeg. East Africa: Tanzania. The UK, Scotland: Edinburgh, Inverness. The UK, Wales: Aberystwyth, Pembrokeshire, Whitland. The United Kingdom: Birmingham, Cheshire. The United States: Jacksonville; Loretto; Manteca; Minnesota: Duluth, Knife River, Minneapolis, St. Paul; New York: Albany; Tennessee: Knoxville, Loudon; Wisconsin: Bayfield, Bayfield (Herbster), Cornucopia, Superior. Ukraine: Kyiv.	виконано
3.	Дата проведення	Березень – квітень 2023	виконано
4.	Форма проведення (письмова, інтернет-анкета)	Інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів (чоловіків, жінок)	45 респондентів (21 чоловік, 24 жінки)	виконано

Приклад анкети для проведення вільного асоціативного експерименту

Напишіть перше слово, що спало Вам на думку, у зв'язку з прочитаним.

Questionnaire

Please write the first word that came to your mind in connection with what you read.

ДОДАТОК Б**Обробка даних експерименту****Еркуюль Пуаро (реєстрове слово)**

Рідна мова	Відповіді
Українська	Детектив (25), Агата Крісті (9), вуса (5), письменник (4), література (3), персонаж (2), розслідування (2), Мексика (2), чоловік (2), Франція (2), людина (2), книга (2), актор (2), літературний персонаж (2), злочин (1), естетика (1), рідікуюль (1), потяг (1), детективи (1), Агата (1), науковець (1), загадка (1), авантюризм (1), цікавенько (1), суше (1), незнайомий (1), митець (1), детальність (1), мистецтво (1), розум (1), кіно персонаж (1), дудка (1), англійський письменник (1), нахідчивість (1), окуляри (1), політик (1), балет (1), п'еса (1), фантаст (1), інтелект (1), логічний (1), бельгієць (1), таємниця (1).

Hercule Poirot (реєстрове слово)

Рідна мова	Відповіді
Англійська	Detective (11), mystery (4), Hercules (3), Agatha Christie (2), Agatha (2), details (1), findet (1), moustache (1), muscular (1), mysteries (1), sophisticated (1), brilliant (1), literature (1), strong (1).